

УДК 130.2 : 327.8

<https://doi.org/10.33989/2075-1443.2020.43.212697>

orcid.org/0000-0001-8001-4223

Олександр Стовпець

СТОВПЕЦЬ Олександр Васильович – доктор філософських наук, доцент кафедри кримінального і адміністративного права, доцент кафедри філософії Одеського національного морського університету. Сфера наукових інтересів: соціальна філософія, проблеми інтелектуальної власності, філософія культури, синологія.

НАЗАД ДО МЕГАІМПЕРІЇ: ФІЛОСОФСЬКО-ЕКОНОМІЧНІ Й КУЛЬТУРНО-ПОЛІТИЧНІ СТРАТАГЕМИ СУЧАСНОГО КИТАЮ

У статті проведено соціально-філософський аналіз геополітичних, економічних, культурних стратагем, які практикує сучасний Китай. Здійснено спробу подивитися на весь масив соціокультурних, економічних, суспільно-політичних практик, здійснюваних Китаєм, крізь призму системного підходу. Проведене дослідження дає певні підстави стверджувати, що Китай ставить особливий наголос на іміджевих заходах, покликаних підвищити рівень позитивного сприйняття китайських цінностей повсюди в світі. У економічній площині політика КНР є максимально прагматичною, і китайські економічні інтервенції до іноземних економічних активів проводяться без зайвих церемоній. Ця частина геополітики КНР позбавлена будь-якого культурного підтексту і є суто утилітарною, на відміну від інших сфер зовнішньої політики Китаю. Врешті-решт, всі ці філософсько-економічні й культурно-політичні стратагеми спрямовані на підвищення добробуту, сталого розвитку і соціальної злагоди китайської нації, на основі давніх культурно-філософських традицій та імперативів «соціалізму із китайською специфікою в нову еру» 习近平新时代中国特色社会主义思想.

Ключові слова: Китай, мегаімперія, традиціоналізм, модернізація, прагматизм, зовнішньоекономічна стратегія, зовнішньокультурна політика.

© О. В. Стовпець, 2020

Актуальність дослідження. Соціокультурна еволюція в сучасному Китаї, яка відбувається на тлі економічного і технологічного розвитку, віддзеркалюється на ціннісному, ідеологічному, геополітичному рівнях буття цієї країни. Зазначені зміни дають імпульс до усвідомлення потреби у соціально-філософському переосмисленні китайської зовнішньоекономічної філософії та нинішньої культурної політики КНР.

Адекватне розуміння духовних, ментальних, ідеологічних, суспільно-політичних, економічних, історико-культурних імперативів інших соціальних систем набуває все істотнішого значення по мірі того, як наш світ стає все більш взаємозалежним і насправді глобальним. У сьогоdnішньому розмаїтті культур *китайська* виокремлюється як така, що майже завжди (у масштабах світової історії) вважала себе гегемомом, і нині, ймовірно, претендує на відновлення цього статусу.

Сьогодні, мабуть, ні в кого вже не виникає сумнівів, що нинішній Китай став одним з впливових осередків сили (у різносторонньому її розумінні) в нашому мультикультурному багатополлярному світі. Та які стратегіями обирає Китай у своєму прагненні до глобального впливу? І які соціально-економічні домінанти визначає для себе китайське суспільство? Носієм якої соціокультурної місії бачать себе китайці (якщо така взагалі є)? Спробуємо, з соціально-філософських позицій, проаналізувати китайську геополітику, з урахуванням китайської культурно-філософської традиції та економічних реалій сучасності.

Мера дослідження бачиться у висвітленні зовнішніх політико-культурних та економічних стратегій, які практикує сучасний Китай. Досягнення цієї мети уможливується аналізом тієї специфічної комбінації прагматичної політики КНР із принципами соціалізму з китайською специфікою (中国特色社会主義). Останній виступає своєрідною квінтесенцією китайського бачення соціальної справедливості, національної злагоди і добробуту.

Коректне розуміння сучасної геополітики КНР уявляється неможливим без апеляції до культурно-історичного бекграунду цієї потужної держави. Китай по праву можна вважати ядром Синітської цивілізації, що упродовж тисячоліть був свого роду атрактором для різних етносів, залучаючи їх до свого культурного й економічного простору, поглинаючи та асимілюючи. Історія демонструє чимало прикладів, коли носії інших культур (сюнну 匈奴, мяо 苗, уйгури 维吾尔, монголи 蒙古族, маньчжури 满族, та інші – колись самодостатні народи) потрапляють у «китайський плавильний котел» і з плином часу стають китайцями. Вони можуть зберігати власні діалекти, окремі традиції та навіть релігійні особливості, однак ментально вони стають частиною синітської культури та, що не менш важливо, успішно інтегруються до китай-

ської соціально-економічної системи. Ці процеси можуть тривати століттями.

Реалізація суспільного потенціалу в Китаї завжди була пов'язана з імперською державою, *modus vivendi* якої – постійна економічна і культурна експансія. Цей вектор був дещо порушений у XIX столітті (鴉片戰爭 у китайській історіографії). Втім, приймаючи до уваги тривалу і багату історію в області концептуалізації влади, й конфуціанську спадщину, відродження в Китаї стратегій і тактик культурного та інших видів впливу, які сукупно позначаються терміном «м'яка сила», був лише питанням часу. Однак зміст цих експансіоністських моделей потребує переосмислення, із поправкою на сучасні технологічні, геополітичні, соціально-економічні фактори, що розгортаються у нинішньому світі.

Водночас, традиційна культура Китаю, яка імпліцитно насичує своїми цінностями навіть ідеологію КНР, має певну специфіку, та нерідко бачилася елементом консервативним, і подекуди чинником стагнації. Китайська культура не завжди знаходила вдалі механізми трансляції за межі традиційного простору Синітської цивілізації. Більш того, авторитарна опіка влади КНР над сферою ЗМІ (і порівняно невелика роль у поширенні китайської культури за допомогою *недержавних* організацій) в сучасних умовах перешкоджає ефективному нарощуванню «м'якої сили» держави. Втім, цей нестаток дещо компенсується активною позицією відповідних державних інституцій Китайської Народної Республіки.

Soft-power китайської культурної політики уможливорюється, перш за все, завдяки повсюдній культурній присутності. Саме з цією метою і засновуються в різних куточках земної кулі Інститути і «класи» Конфуція – міжнародна мережа культурно-освітніх центрів, створюваних Державною канцелярією з розповсюдження китайської мови за кордоном, за участю Міжнародної Ради з поширення китайської мови (国家汉语国际推广领导小组办公室), у розмовному варіанті відомої як «Ханьбань» (Hanban, 汉办). Остання була заснована в 1987 році, й найбільш помітною серед її функцій є саме створення і розширення мережі Інститутів Конфуція 孔子学院.

Оголошення про створення першого Інституту Конфуція у Сеулі в 2004 році ознаменувало нову фазу політичної самовпевненості в Китаї: він приєднався до клубу «першого світу» після століття напівколоніального статусу та 50-річного членства у клубі країн «третього світу» (Starr, 2009, с. 65). Станом на 2018 рік Китай забезпечив свою постійну культурну присутність в 142 країнах і регіонах світу, в яких сукупно діяли 516 інститутів Конфуція і 1076 класів Конфуція. У 2019 році в 162 країнах і регіонах світу працювало 548 інститутів Конфу-

ція й 1193 школи та класи Конфуція. За рахунок істотного державного фінансування, Китай планує до кінця 2020 року сукупно мати 1000 таких інститутів за кордоном, позначаючи подібну динаміку «революцією Конфуція», та маючи на меті задовольнити зростаючий в світі попит на вивчення китайської. За офіційними даними Hanban 汉办, на території Європи нині функціонують 187 установ (зокрема, в Україні – 6 інститутів і 2 класи Конфуція), в Америці – 138 установ (зокрема, у США – 81 інститут і 13 класів Конфуція), в Азії – 135 установ (Hanban, 2020).

Інститути Конфуція, відкриті для широкої публіки, популяризують китайську мову, а також китайську культуру, від каліграфії та кулінарії до тайцзи і китайської класичної філософії. Вони спонсорують освітні обміни і проводять публічні заходи і лекції. Інститути Конфуція безпосередньо відповідають як за поширення китайської мови в різних країнах світу, так і знайомство їхнього населення (інтелектуалів та широкого загалу) з історією Китаю. Ще одна важлива задача, визначена Ханьбань, – збереження мови в колах китайської діаспори.

Справа в тому, що багато молодих етнічних китайців, які належать до другого і третього покоління емігрантів, здебільшого знають лише розмовну мову (і нерідко, це певний діалект китайської, а не класичний варіант), при цьому вони можуть зовсім не володіти китайською писемністю. Тим не менш, згадана культурно-освітня структура виконує свою місію – сприяти глобальній популяризації китайських духовних цінностей, зробити Китай більш зрозумілим і менш лякаючим для решти світу, м'яко лобювати китайські інтереси повсюдно. При цьому розуміння змісту цих інтересів самими китайцями – питання окремого дослідження (Stovpets, 2019, с. 58).

Не секрет, що основу споконвічної парадигми китайської системи державного управління становить конфуціанство. Незважаючи на свою ієрархічність, конфуціанська парадигма вибудована за принципами етичності. Від правителя очікують моральної переваги, яка (серед інших персональних якостей) сприяє прийняттю мудрих рішень для підтримки безпеки і процвітання держави. До тих пір поки правитель і його дії відповідають критеріям конфуціанської моралі, він вважається гідним «мандата Неба» і всеосяжної підтримки своїх підданих. Якщо ж він відхиляється від моральних норм, то вважається, що він більше не гідний небесного заступництва і втрачає право на володіння «мандатом» (Chan, 2007, с. 179).

Культурна експансія Китаю, яка на своїй «вітрині» демонструє ідеали нового конфуціанства, є лише однією стороною сучасної китайської стратегії. Якщо ж уважно подивитися на економічну політику КНР

останніх десятиліть, зокрема, на зовнішньоекономічну (Argo, 2008), можна допустити, що китайські «економічні стратагеми» розраховані на довгострокову перспективу. Та враховуючи поточні тенденції у розвитку міжнародних відносин за участі Китаю (який присутній і в Євразії, і в Африці, і в Латинській Америці, й інтегрований до економіки США шляхом тісної індустріальної кооперації), а також поворотні внутрішньополітичні події останніх років у самому Китаї, можемо зробити припущення, що нині ця країна повертається до ідеї «мегаімперії».

Справа в тому, що Китай майже завжди був наддержавою, і переважав інші цивілізації світу (включаючи й європейську) за багатьма показниками розвитку: за кількістю населення і темпами його приросту, за рівнем грамотності, за валовим внутрішнім продуктом. Не кажучи вже про національну культурну ідентичність, яка склалася у імперському Китаї незрівнянно раніше, аніж на Заході. Китай це ясно усвідомлював вже тоді, та щоразу давав зрозуміти європейським амбасадорам, що не потребує західних моделей життя, аж до початку європейської інвазії в XIX ст.

З іншого боку, Китай, у бутність свою імперією під управлінням великих стародавніх династій – Цинь 秦朝, Хань 汉朝, Тан 唐朝, Сун 宋朝, Юань 元朝, Мін 大明帝国, Цін 大清国 – все ж був *регіональною* наддержавою. Незважаючи на всю свою тогочасну економічну, науково-освітню, військово-політичну й культурну гегемонію у Східній Азії, Китай не надто цікавився подіями у решті світу, вважаючи «некитайські» цивілізації майже варварами. Свою взаємодію із ними Китай обмежував торгівлею та мінімально потрібними дипломатичними зносинами.

Означений вище стан речей, коли Китай доволі зверхньо ставився до європейців, у XIX столітті завершився принизливою для китайців поразкою в Опіумних війнах 鸦片战争. Ця велика імперія, що за майже 4 тисячоліття свого існування вже звикла до лідерства, до свого статусу «Піднебесної», дуже серйозно недооцінювала «західних варварів» у їхніх технологічних можливостях, соціокультурних досягненнях та геополітичних амбіціях. З тих пір Китай і втратив статус наддержави, і був залежним то від Британії й інших західних держав, то від Японії, аж до завершення Другої світової. І лише з середини XX століття, не без допомоги Радянського Союзу, Китай (тепер вже у форматі КНР) знову стає на шлях поступового встановлення своєї гегемонії в регіоні. Нині чимало дослідників схиляються до думки, що китайська гегемонія насправді стає глобальною, адже Китай не просто у найближчій перспективі, а вже сьогодні перехоплює у США економічне лідерство у світі за багатьма показниками. Ці процеси і дозволяють позначати

геополітику Китаю як «повернення до мегаімперії», тобто економічної наддержави, котра до того ж плекає власні месіанські ідеї.

Термін «мегаімперія» можна пояснити таким чином: це така імперія, котра існує не тільки у просторі своєї території, й не тільки у рамках якоїсь однієї крупної нації. По суті, вона виходить далеко за межі своїх кордонів, пропонуючи власні парадигми розвитку (та фінансування під такі моделі розвитку) масі інших країн, навіть якщо в них абсолютно різні політичні й соціально-економічні системи.

Колись такими мегаімперіями були імперія Олександра Македонського та, протягом більш тривалого історичного періоду, Римська імперія. «Грецька мегаімперія» запропонувала іншим народам еллінізм (з усіма витікаючими звідти метанаративами, культурними та соціально-політичними наслідками, з універсальним комунікативним інструментом – мовою койне). І Римська імперія теж, безсумнівно, вийшла за межі своєї культурної матриці. Сліди її матеріальної культури – акведуки, периптери, віадуки, амфітеатри – яскраві свідчення колишньої економічної могутності й технологічної переваги римлян. Не кажучи вже про латину, яка надовго стала універсальною мовою науки, релігії та юриспруденції у Європі. Можна знайти в історії ще декілька подібних прикладів трансляції своєї культури та економіко-політичного впливу на решту світу.

Чому сьогоднішній Китай є економічною наддержавою? На наш погляд, насамперед, це наслідок тієї економічної філософії, яку ця країна втілює у життя з кінця 1970-х рр. Однак не тільки. «Мегаімперія» неможлива без активної трансляції власної культурної традиції та своєї ідеології. Тож Сі Цзіньпін 习近平 не випадково заявляє публічно, що Китай своїм розвитком робить величезний внесок в розвиток людства. Крім того, декларується, що Китай формує навколо себе співтовариство «країн Спільної Долі» 人类命运共同体 (як очікують китайці, такі країни, звісно ж, визнають домінування КНР). Як тільки та чи інша країна реально демонструє визнання китайської гегемонії (зазвичай це виражається у підписанні цілого ряду торгових і політичних договорів із Китаєм), ця країна стає частиною вищезгаданої спільноти. І тоді вже Китай починає сприяти такій країні: відкриває пріоритетне фінансування, інвестує в спільні проекти, лобіює інтереси «країн Спільної Долі» в ООН, – словом, усіляко підтримує всіх тих, хто перебуває в орбіті його впливу.

Щоб утримувати «мегаімперію», необхідно вкладати надзвичайно багато коштів. Адже «мегаімперія» в усі часи незмінно тримається на трьох підвалинах: *армія* (у доповідях Сі Цзіньпіна неодноразово фіксується завдання зробити армію КНР до 2050 року найсильнішою

армією в світі), *культура* (у просторі якої, серед іншого, утворюється і масс-культурна іміджева продукція – бажане уявлення про мегаімперію, що потім транслюється до решти світу) та *економіка* (яка фінансує і армію, і культуру).

Свідченням економічної могутності є, зокрема, здатність гегемона постійно підтримувати своїх сателітів фінансовими вливаннями в їхні економіки. Китайські інвестиції – найпотужніший геополітичний важіль, і в них криється серйозний підвох: КНР інвестує в ті галузі національної економіки залежних країн, які не дадуть цим країнам розвинутися в якості самостійних економічних гравців; але вони дають робочі місця та в цілому підтримують на плаву ці економіки. Прикладом таких інвестицій є фінансування розвитку інфраструктури – магістралей, складів, логістичних комплексів (мабуть, щоб ефективніше проводити імпорт і перевалку китайських товарів за допомогою місцевої інфраструктури).

Стратагеми китайської економічної філософії вступають у неминучу конфронтацію з відповідними американськими стратегіями. Одним з гострих кутів в цьому геополітичному протистоянні є фінансовий сектор. Наприклад, Китай вже давно прагне перевести розрахунки за нафтогазовими контрактами на юані, хоча переважно такі розрахунки нині виконуються у доларах США. Як відомо, сьогоднішній Китай, будучи *першим* в світі *промисловим* гігантом, закуповує дуже багато вуглеводнів. Та чим більше нафти і газу закуповує Китай, тим більше він підтримує «доларову економіку», із якою все жорсткіше конкуруватиме «юанева економіка».

Саме тому КНР, у різних торговельних секторах, по можливості, поступово замінює розрахунки у доларах США на розрахунки за допомогою власної національної валюти, тим самим «юанізуючи» регіональні економіки та сильніше прив'язуючи їх до товарів власного виробництва (адже тепер вони купуються за юані, а не за долари, як раніше). Китай завжди намагається отримати максимум дивідендів від економічної глобалізації, зокрема, від принципів вільної торгівлі. Все це викликає закономірне невдоволення глобального альфа-гравця – Сполучених Штатів, які ініціювали у 2018 році т.зв. китайсько-американську торговельну війну *中美贸易战*.

Одним з істотних аспектів цього протистояння є принципово різні підходи Китаю та США до питань інтелектуальної власності. Це окрема велика тема, яка частково досліджувалася раніше (Stovpets, 2017, с. 49-64). Тому зараз, не вдаючись до зайвих деталей, лиш відзначимо, що ще якісь 20-30 років тому Китай в більшості випадків керувався принципом «якщо хтось не може захистити належний йому інтелектуальний продукт, то він йому не належить». Однак станом на сьогодні

китайський бізнес і держава куди більш поважно ставляться до міжнародних стандартів щодо охорони прав інтелектуальної власності. Більш того, КНР вже демонструє світові власні бренди й інновації, захищені китайськими патентами.

Тематика інтелектуальної власності в економіці, як і проблематика репрезентації власної культури, стоять поряд із питаннями *інформаційної політики*. Для Китаю будь-які аспекти циркуляції інформації є вкрай чутливими та зазнають уважного нагляду з боку держави. З позицій ліберальної демократії цей стан речей справедливо називається інформаційною цензурою (Стовпець, 2012 а, с. 16). Водночас, КНР, усвідомлюючи вирішальну роль цифрових технологій в інноваційних секторах економіки, дбає про розвиток потужної інформаційної інфраструктури всередині країни. За рівнем діджиталізації Китай вже сьогодні випереджає чимало розвинених країн Заходу. Та, що не менш важливо, він робить ставку на власні технології (так, технологічна компанія Huawei входить в десятку світових лідерів за кількістю патентних заявок у сфері телекомунікацій). Звичайно, інформаційна політика КНР має свої істотні недоліки (Стовпець, 2012 б, с. 84). Однак цей сектор поступово еволюціонує, лібералізується, та звісно ж використовується Китаєм в якості важливого каналу ретрансляції китайської культури, поглядів, інтересів.

Тут ми наближаємося до питання щодо ступеню інтегрованості Китаю у т.зв. постмодерну реальність. Однак спочатку маємо дещо прояснити розуміння парадигмальної послідовності «премодерн – модерн – постмодерн». Адже у дослідженні парадигми *постмодерну*, перш за все, як культурного контексту й ідеологічного фону для формування соціальної реальності, звісно, дуже важливим є розуміння генези і смислів постмодерну. Говорячи про семантичні розбіжності фізичного (хронологічного) і «соціального» часу, ми припускаємо, що постмодерн – категорія, яка належить саме до виміру «соціального» часу (Stovpets, 2016, с. 115-123).

Приналежність людей до одного і того ж хронологічного моменту, їхнє паралельне співіснування на планеті зовсім не означає, що вони живуть в однаковому соціальному вимірі. Про це говорили ще К. Маркс, вводячи в дискурсивне поле термін «суспільно-економічна формація», і А. Тойнбі з його цивілізаційною теорією. П. Сорокін і Р. Мертон безпосередньо використовують термін «соціальний час» (Сорокін, Мертон, 2004, с. 113), що не тотожний його хронологічним параметрам. Щоправда, інформатизація, глобалізація, інші технологічні та соціальні фактори внесли (і продовжують привносити) свої корективи в соціокультурну динаміку історичного процесу.

Китай у попередні часи у більшості випадків апассіонарно, відсторонено спостерігав за бурхливими подіями на Заході, обмеживши своє спілкування із західною цивілізацією торговими операціями. Для китайської ціннісної системи були доволі чужими світоглядні шукання європейців. А тим часом, переходів європейців із «премодерної» парадигми до «модерної» сприяли такі ключові явища, як Ренесанс, Великі географічні відкриття і створення колоніальних імперій, Реформація і секуляризація, буржуазні перевороти в Європі й прихід парламентаризму, урбанізація, наукова і промислова революції з подальшою індустріалізацією, розвал традиційних імперій і розбудова національних держав із новою інституційною системою та вже іншою ідеологією (наприклад, націоналізмом, який є частиною програми модерну), і багато інших чинників. Власне, всі вони і були свідченнями докорінних соціокультурних змін всередині суспільств західної цивілізації. Все це відбувалося у європейській історії приблизно протягом 500 років, і на початку ХХ століття будівництво модерну в Європі було завершено. Та сьогодні модерний концепт перебуває у кризі, що і дало підстави говорити про т.зв. «постмодерну ситуацію».

Якщо вести розмову про такі ознаки постмодерну, як децентралізація, деідеологізація, розмивання національно-державного суверенітету, надмірний індивідуалізм, то сьогодні ми *не бачимо достатніх підстав* говорити про зміну модерної парадигми на постмодерну в Китаї. Натомість бачимо, що нове конфуціанство 新儒家, соціалізм із китайською специфікою 中国特色社会主义, етатизм, матеріалізм і політичний прагматизм, національна держава – ось той мінімальний набір ознак, котрі визначають життя сучасного китайського суспільства, і все це безумовно є *модерними* ознаками.

Дійсно, в економічній сфері Китай зробив стрибок в напрямку постіндустріальної формації (що наближає китайське суспільство до «постмодерності»). То чому ж, власне, ми вважаємо, що «модерн» із явною очевидністю домінує над «постмодерном» у житті сьогоднішнього Китаю?

Річ у тому, що Китай, наряду з іншими ключовими країнами Азії, переживає підйом національної самосвідомості. Фактично відсунувши марксизм на другий план, громадянський націоналізм (не етнічний) доволі впевнено інтегрувався в державну політику Китаю. Апеляція китайських ідеологів до ідеї «великого національного відродження» – характерна ознака світогляду епохи модерну, за якої й відбулася концептуалізація «національної держави». Як відомо, пік будівництва системи суверенних націй спостерігався в довоєнній Європі кінця ХІХ – початку ХХ століть. На думку деяких дослідників, сьогодні саме азіатські країни

у найбільшій мірі наближені до т.зв. вестфальського типу держави (Al-agappa, 2003, с. 87). Звідси й відповідні метанаративи, які завжди транслює мегаімперія, та її неодмінний супутник – месіанство. Хоча, повторимося, китайська геополітика є максимально раціональною і прагматичною, на відміну, скажімо, від радянської.

У своєму прагненні відновити колишній статус наддержави (та тепер вже не регіональної, а глобальної) і, водночас, зменшити впливи глобалізації на китайське суспільство (і дещо пригальмувати відповідні його структурні зміни), а також зафіксувати тенденцію до «великого відродження» (фактично – повернення до ідеї «мегаімперії»), керівництво КНР на чолі з Сі Цзіньпіном плекає теорію т.зв. «Китайської мрії» 中國夢. Даний концепт є багатограним, адже інтегрує і соціально-економічні інтереси Китаю (котрі набувають вельми експансіоністський характер у своєму зовнішньому векторі), і культурно-історичну, й політико-ідеологічну сфери, і ціннісно-світоглядні питання.

Висновки. Варто констатувати, що з моменту впровадження політики Реформ та відкритості 改革开放, у Китаї позначилася стала тенденція до підвищення рівня життя широких верств населення, відбулася істотна лібералізація (насамперед, у бізнес-середовищі). Водночас, зберігається керівна роль Компартії Китаю 中国共产党, котрій вдається доволі ефективно комбінувати державний протекціонізм і безкомпромісний контроль у окремих (особливо чутливих для влади) сферах життя, зі стимулюванням конкуренції у приватних сферах (такі як підприємництво, інноваційна сфера, промислове виробництво, торгівля). На цьому фоні спостерігаються перманентне зростання китайського середнього класу, кількості стартапів, рівня інноваційності економіки КНР. На ці внутрішні соціально-економічні процеси накладається особлива культурно-ідеологічна ситуація, яку в цілому можна охарактеризувати як відродження конфуціанської давньокитайської традиції, яка не конфліктує з соціалістичною ідеологією китайського зразку. КНР, звичайно, не є ліберальною демократією, проте це не заважає цій країні бути успішною, роблячи ставку на економічно-активне населення, яке вже звикло до свободи підприємництва і конкуренції.

Що ж стосується зовнішньої економічної стратегії КНР, то вона в цілому має доволі експансіоністський характер. Інколи її навіть позначають терміном «реколонізація», маючи на увазі китайське прагнення до постійного придбання ключових іноземних активів шляхом їхньої купівлі, інвестування, кредитування (що ставить цілі галузі національної економіки, наприклад, в країнах Африки або Латинської Америки, в абсолютну залежність від самого Китаю, який імпліцитно стоїть за всіма китайськими інвесторами).

Духовну основу зовнішньо-культурної китайської стратегії складає синітська культурна традиція, зокрема, нове конфуціанство 新儒家, відродження китайської філософії й розповсюдження китайської мови. Китай переконаний у необхідності забезпечити свою постійну культурну присутність в різних країнах. Це завдання здебільшого виконується шляхом відкриття згадуваних вище Інститутів Конфуція (孔子学院), та класів Конфуція, які діють і в Україні.

До того ж, Китай сьогодні практикує й інші форми популяризації власної культури, реалізуючи чимало міжнародних культурообмінних програм, на кшталт «Програми відвідування для молодих синологів» 青年汉学家研修计划, «Китайського мосту» 汉语桥 та інших, за координацією уряду КНР, Китайської Академії соціальних наук, гуманітарних університетів КНР. Всі ці інституції, своїми сукупними зусиллями, роблять Китай зрозумілішим для інших культур, та формують позитивне сприйняття всієї китайської культури.

На шляху до відродження «мегаімперії», або, як це формулює нинішній китайський лідер Сі Цзіньпін 习近平, – до «великого відродження китайської нації», Китай робить ставку на концепцію «комплексної могутності держави». Як нам уявляється (з аналізу геополітики КНР), комплексна міць ця складається з «жорсткої сили», («м'якої сили») і координуючої сили держави. Остання (через соціально-політичні структури) отримує важелі для більш прагматичного використання «м'якої сили». Сьогоднішня економічна і культурна експансія Китаю цілком укладаються в канву «великого відродження», яке на політико-ідеологічному рівні найбільш вдало декларується за допомогою висловленого Сі Цзіньпіном зовнішньополітичного кредо – «дипломатія великої держави із китайською специфікою» 中国特色大国外交.

Список використаних джерел

- Alagappa M. *Asian Security Order: Instrumental and Normative Features*. Stanford : Stanford University Press, 2003. 656 p.
- Arroyo D. *The Political Economy of Successful Reform: Asian Stratagems*. Stanford University : King Center on Global Development, 2008. 32 p.
- Chan J. Democracy and Meritocracy: Toward a Confucian Perspective. *Journal of Chinese Philosophy*. 2007. Vol. 34 (2). P. 179–193. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6253.2007.00408.x>
- Confucius Institute / Classroom. *Hanban.org* (date of access: 13.03.2020). URL: http://english.hanban.org/node_10971.htm
- Сорокин П. А., Мергтон Р. К. Социальное время: опыт методологического и функционального анализа. *Социологические исследования*. 2004. № 6. С. 112–119.

- Starr D. Chinese Language Education in Europe: the Confucius Institutes. *European Journal of Education*. 2009. Vol. 44 (1). P. 65–82. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2008.01371.x>
- Stovpets O. Chinese legal-philosophic syncretism and its influence to value orientations of the Chinese society. *Skhid*. 2019. No 1 (159). P. 55–60. doi: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2019.1\(159\).157856](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2019.1(159).157856)
- Stovpets O. Social-philosophic view of the Intellectual Property institution: contemporary features, main problems & development prospects. *Cogito: Multidisciplinary Research Journal*, (REVISTĂ DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ PLURIDISCIPLINARĂ). 2017. Vol. IX, no.1 / March P. 49–64. URL: <http://cogito.ucdc.ro/cogito-march2017.pdf>
- Stovpets O. V. Premodern and Modern: prolegomenon to the designation of Post-modernity in the context of research for Intellectual Property institution. *ISJ Theoretical & Applied Science*. 2016. Issue 12 (44). P. 115–123. doi: <http://dx.doi.org/10.15863/TAS.2016.12.44.22>
- Стовпець О. В. Філософсько-правові проблеми державної політики у сфері формування інформаційного суспільства. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ : Нац. ун-тет «Києво-Могилянська академія», 2012. Том 129. С. 84–88. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2215>
- Стовпець О. В. Соціально-філософські аспекти розвитку інформаційних технологій в контексті проблем інформаційної цензури та захисту інтелектуальної власності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. Вип. 66. С. 16–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2012_66_6

References

- Alagappa, M. (2003). *Asian Security Order: Instrumental and Normative Features*. Stanford: *Stanford University Press* [in English].
- Arroyo, D. (2008). *The Political Economy of Successful Reform: Asian Stratagems*. *Stanford University, King Center on Global Development*. Retrieved from <https://kingcenter.stanford.edu/publications/political-economy-successful-reform-asian-stratagems> [in English].
- Chan, J. (2007). Democracy and Meritocracy: Toward a Confucian Perspective. *Journal of Chinese Philosophy*, 34 (2), 179-193. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6253.2007.00408.x> [in English].
- Confucius Institute / Classroom. (2020). *Hanban.org* (date of access: 13.03.2020). Retrieved from http://english.hanban.org/node_10971.htm [in English].
- Sorokin, P. A., & Merton, R. K. (2004). *Sotsial'noye vremya: opyt metodologicheskogo i funktsional'nogo analiza* [Social Time: the experience of methodological and functional analysis]; translated by N. Romanovskiy. *Sociological Studies*, 6, 112-119 [in Russian].
- Starr, D. (2009). Chinese Language Education in Europe: the Confucius Institutes. *European Journal of Education*, 44 (1), 65-82. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2008.01371.x> [in English].

- Stovpets, O. (2019). Chinese legal-philosophic syncretism and its influence to value orientations of the Chinese society. *Skhid*, 1 (159), 55-60. doi: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2019.1\(159\).157856](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2019.1(159).157856) [in English].
- Stovpets, O. (2017). Social-philosophic view of the Intellectual Property institution: contemporary features, main problems & development prospects. *Cogito: Multidisciplinary Research Journal*, 2017, IX, 1, 49-64. CEEOL Retrieved from <http://www.ceeol.com/search/article-detail?id=740455> [in English].
- Stovpets, O. V. (2016). Premodern and Modern: prolegomenon to the designation of Postmodernity in the context of research for Intellectual Property institution. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 12 (44), 115-123. doi: <http://dx.doi.org/10.15863/TAS.2016.12.44.22>
- Stovpets, O. V. (2012) b. Filofofs'ko-pravovi problemy derzhavnoyi polityky u sferi formuvannya informatsynoho suspil'stva [Legal-philosophic problems of state policy in respect of information society]. *NaUKMA Research Papers. Law*, 129, 84-88. Retrieved from <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2215> [in Ukrainian].
- Stovpets, O. V. (2012) a. Sotsial'no-filofofs'ki aspekty rozvytku informatsynyykh tekhnolohiy v konteksti problem informatsynoyi tsenzury ta zakhystu intelektual'noyi vlasnosti. [Social-philosophic aspects of informational technologies development in the context of the informational censorship and intellectual property protection problems]. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philosophical Sciences*, 66, 16-20. Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/9272/1/4.pdf> [in Ukrainian].

Stovpets O. V.

BACK TO MEGA-EMPIRE: PHILOSOPHIC-ECONOMIC AND CULTURAL-POLITICAL STRATAGEMS OF MODERN CHINA

The article analyzes, from the standpoints of social philosophy, the implemented geopolitical, economic, and cultural stratagems in Chinese endeavour to become a “mega-empire” of our time. The “mega-empire” means such an empire that exists not only within the boundaries of its own territory, as well as not only within the population of a certain numerous nation. In fact, it goes far beyond its official borders, offering its unique development paradigms, and providing an appropriate funding for these development models. Mega-empire is able to make this proposal to many other countries, even if they function with completely different political and socio-economic systems. In addition, such a kind of superpower always translates its metanarratives to others, being deeply convinced in its civilizational mission for the rest of the world.

We consider that China has real potential to become a “mega-empire” due to the combination of several factors. The first is that China has been practicing its new economic philosophy since the late 1970s. But, evidently, the economy only is not enough for restoring the “mega-empire”. The latter is impossible without an active broadcasting of its own cultural tradition and its universal ideology. No coincidence that Xi Jinping asserts that China is making a huge contribution to

human development through its own growth. Another crucial statement is that China is forming a Community of Shared Future for Mankind 人类命运共同体, also translated as a Community of Common Destiny.

The mentioned concept, being delivered by former Chinese Communist Party general secretary Hu Jintao, has been rethought by present leader Xi Jinping, and now is advocated by him actively. The Chinese government has raised the “Community of Common Destiny” concept with an aim to build a new framework of international relations and promote and improve global governance. That was the major amendment on China’s foreign policy in more than last four decades, shifting from being nation-oriented to focusing on the whole mankind. It may also appear as an evidence of China’s shift from the Modernity paradigm to the Postmodernity, at the initial stage of this controversial but inevitable movement. Simultaneously, for the present time Chinese society lives mainly in the sociocultural realm of Modernity, as postmodern tendencies are not so strong in China, and in Asia as a whole.

The author attempted to look at the whole array of socio-cultural, economic, and political practices exercised by modern China through the lens of a systemic approach. This study suggests that China makes particular emphasis on image-based measures designed to enhance the positive perception of Chinese values, traditional culture, and modern Chinese achievements throughout the world. Chinese cultural policy is implicated in a soft-power style, and framed in Chinese cultural institutions all over the world. But the external-economic strategy of the PRC is as pragmatic as possible, and Chinese economic interventions towards foreign economic assets are conducted without undue ceremonies. This part of China’s geopolitics is devoid of any cultural implication and is purely utilitarian, unlike other areas of Chinese foreign policy.

Ultimately, all of these philosophic-economic and cultural-political stratagems are aimed at enhancing the well-being, sustainable development, and social cohesion of the Chinese nation, based on longstanding cultural and philosophical traditions, and imperatives of the Socialism with Chinese Characteristics for a New Era 习近平新时代中国特色社会主义思想. Today’s economic and cultural expansion of China is entirely within the canvas of the “Great Chinese Renaissance”, which is most illustratively declared at the political-ideological level by Xi Jinping’s foreign-policy credo “Great Power Diplomacy with Chinese Characteristics” 中国特色大国外交.

Key words: *China, mega-empire, traditionalism, modernization, pragmatism, external economic strategy, foreign cultural policy.*